

Motion till riksdagen 2023/24:2447

av **Amanda Lind m.fl. (MP)**

Barns och ungas tillgång till kultur

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka barns och ungas tillgång till kultur under hela uppväxten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en skolkulturutredning i syfte att säkra alla barns jämlika tillgång till kulturupplevelser och eget skapande i skolan och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en likvärdig kulturskola för alla barn och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstadga kulturskolan och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det statliga stödet till kulturskolan och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa bättre förutsättningar för kulturskolan att erbjuda sina elever möjlighet att satsa på sitt skapande och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om läsfrämjande insatser och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge långsiktiga förutsättningar för läsrörelsen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stötta folkbiblioteken och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa estetiska ämnen på alla gymnasieprogram och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge estetiska kunskaper och upplevelser större plats i alla delar av utbildningskedjan och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den nationella statistiken över barns och ungas scenkonstupplevelser och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka inslagen om kultur och musik på förskolläraryrket och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna Unga Klara och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kulturen och konsten är fundamentala för oss människor. Kulturen sätter färg, ton och form på vår tillvaro och gör att vi förstår oss själva, livet och vår värld bättre. Med kulturen växer vi som människor.

Men det finns en klyfta i ungas tillgång till kultur. En del barn har ett rikt estetiskt liv, med gott om estetiska verksamheter i skolan, skolbibliotek och tillgång till kulturskola, medan andra har det betydligt sämre. Detta har förvärrats under pandemin. Barn och unga i familjer med lägre socioekonomisk status och i redan utsatta miljöer löper större risk än andra att drabbas negativt av pandemins kort- och långsiktiga effekter. Vi vet sen tidigare att barn och ungas kulturupplevelser i hög utsträckning påverkas av socioekonomisk bakgrund. I en rapport från Assitej drar organisationen slutsatsen att tillgången till scenkonstupplevelser för barn och unga i skolan är mycket ojämlik och att skolan är den plats som har möjlighet att utjämna sådana orättvisor.

Det får vara slut på fluffigt prat om ungas rätt till kultur – det måste till konkreta reformer! Politiken måste gå från ord till handling. Och det måste få kosta – en investering i våra ungas estetiska skapande ger mångfalt tillbaka i form av barn som får växa och utvecklas genom eget skapande, större välmående, bättre skolgång och ett samhälle där konsten och kulturen är mer närvarande. Det tjänar vi alla på.

För Miljöpartiet är barn och ungas jämlika tillgång till kultur prioriterat. I regering drev vi bland annat på för att utveckla en nationell kulturskolepolitik och för stora satsningar på läsfrämjande. Under Miljöpartiets tid på Utbildningsdepartementet införde vi en läsa-skriva-räkna-garanti för att säkerställa att inget barn går igenom lågstadiet utan att skolan upptäckt svårigheter med läsningen och vidtagit åtgärder. Vi drev på för att tillsätta skolbiblioteksutredningen som nu håller på att bli verklighet. Skolbiblioteken som, utöver läsningen, har en central uppgift för att rusta eleverna att bli aktiva deltagare i demokratin genom medie- och informationskunskapen. Vi har i regering även genomfört stora satsningar på läsfrämjande, exempelvis genom projektet Bokstart och förstärkningar av de nationella minoritetsbiblioteken. Detta är dock ett arbete som behöver bedrivas långsiktigt. Fler steg behöver tas.

För Miljöpartiet är det självklart att satsningar på kultur för barn och unga är en förutsättning för att demokratin ska stärkas och att samhället ska må bra. Det behövs en offensiv reformagenda för alla barns tillgång och rätt till kultur – i skolan och på fritiden.

Tillsätt en skolkulturutredning

Miljöpartiet vill tillsätta en skolkulturutredning med målet att säkra alla barns rättvisa tillgång till kulturupplevelser och eget skapande. Alla barn har rätt till en jämlik tillgång till kulturupplevelser och kontakt med professionella kulturskapare, oavsett var i landet du bor och vilken skola du går på. En skolkulturutredning bör ha till syfte att säkra

denna rätt. En sådan utredning kan även kartlägga nuläget vad gäller barn och ungas tillgång till kulturupplevelser så som scenkonst och besök på museer. Skapande skola når idag enbart fram till ungefär hälften av landets elever och i budgeten för 2024 har regeringen dragit ner anslaget. Vi behöver göra mer för alla barns tillgång till kultur och skapande, och då är en skolkulturutredning ett viktigt steg.

Värna den kommunala kulturskolan

Till den kommunala kulturskolan går varje vecka tiotusentals barn och unga och får möjlighet att stå på scen, lära sig spela ett instrument eller ägna sig åt dans, teater eller annan sorts kultur. Utöver att utveckla barn och ungas estetiska förmågor, bidrar utövandet av kultur till intellektuell och social utveckling. Det har visat sig att deltagande i kulturskolans verksamhet starkt korrelerar med framgångar i den vanliga skolans undervisning. Ungas möjlighet att utöva kultur är också bra för psykisk och fysisk hälsa och välbefinnande.

Att möjliggöra en tillgänglig kulturskola för barn i alla Sveriges kommuner är en fråga om jämlikhet och demokrati. Den ökade kulturella och konstnärliga bildning som kulturskolan bidrar till är en tillgång för samhället som helhet och varje enskild elev som får upptäcka och utveckla sina skapande förmågor. Sedan FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) blev svensk lag, kan det också argumenteras för att Sverige är skyldiga att främja, uppmuntra och tillhandahålla kulturell verksamhet i enlighet med artikel 31 i konventionen.

För Miljöpartiet är det självklart att den nationella politiken ska bidra till att främja kulturskolans verksamhet. Kulturskolan, som i många kommuner bär upp det lokala kulturlivet genom sin verksamhet, måste få stöd för att fortsatt kunna lägga grunden för hela Sveriges kulturliv. Inte sällan tillskrivs kulturskolan en avgörande roll för att det framgångsrika svenska musikundret har kunnat växa fram. Om vi på allvar värnar detta musikunder och dess betydelse för såväl enskilda som samhället i stort, är det dags att vi på allvar ger den kommunala kulturskolan mer stöd. Det är extra angeläget i dessa tider av inflation, lågkonjunktur och otillräcklig uppräknings av statsbidrag från regeringens sida.

En jämlik tillgång till kulturskola

Miljöpartiet vill se en kulturskola på likvärdiga villkor. Det betyder att alla barn, oavsett socioekonomisk bakgrund och regional hemvist, ska ha bra tillgång till kulturskola. Det ska också vara rimliga avgifter på undervisningen. Den nationella kulturstrategin ska innehålla överblick och utvärdering av kulturskolan och därmed utgöra en utgångspunkt för arbetet med att säkerställa en likvärdig kulturskola, öppen för alla. Kulturen fyller en viktig funktion för möten och utbyten mellan olika grupper i samhället. Därför är kulturskolan viktig för att främja ett öppet och inkluderande samhälle.

Dock finns det en klyfta i ungas tillgång till kultur. En del barn har ett rikt estetiskt liv, med gott om estetiska verksamheter i skolan, skolbibliotek och tillgång till kulturskola, medan andra har det betydligt sämre. Detta har förvärrats under pandemin. Barn och unga i familjer med lägre socioekonomisk status och i redan utsatta miljöer löper större risk än andra att drabbas negativt av pandemins kort- och långsiktiga effekter. Vi vet sedan tidigare att barn och ungas kulturupplevelser i hög utsträckning påverkas av

socioekonomisk bakgrund. Den nationella kulturskolepolitiken bör därför, även fortsättningsvis, ha alla barns tillgång till kulturskola som ett viktigt fokus.

En lagstadgad kulturskola

För Miljöpartiet är det viktigt med ett långsiktigt och förutsägbart skydd av den kommunala kulturskolan. Vi vill inrätta en kulturskolelag för att säkra ökad kvalitet och breddat utbud i kulturskolan. Med en lagreglerad kulturskola skulle den vinna status som skolform och tillgängliggöras för fler barn. En ramlag, i likhet med bibliotekslagen, skulle kunna tydliggöra ett antal grundläggande krav som möjliggör nationell likvärdighet och utveckling men som låter kommunerna vara fria att utforma verksamheten med utgångspunkt i lokala förhållanden. En reglering skulle också kunna fastslå övergripande mål för kulturskolan, frågan om skolplikt och deltagande i kulturskoleverksamhet samt ett tak för deltagaravgifter. Även behörighetsregler för lärarna skulle kunna formuleras, vilket skulle göra att musikhögskolorna åter kan ge utbildningar till musiklärare i instrument och ensemble vilket i sin tur skulle öka tillgången på utbildade musiklärare även i grund- och gymnasieskolan. Med andra ord kan en lagstadgad kulturskola bidra till att skapa mer attraktiva tjänster, men också skapa en bättre arbets-situation för kulturskolelärarna. Samverkan mellan kommuner skulle också kunna utvecklas.

I dagsläget skyddas kommunernas kulturskoleverksamhet inte av någon nationell reglering eller lagstiftning, vilket gör att den kan prioriteras bort om exempelvis kommunens ekonomi är svag. Detta utgör ett uppenbart hot mot kommunernas kulturskoleverksamhet som redan står inför en rad utmaningar, bland annat på grund av utmaningar i att rekrytera behöriga lärare och svårigheten att nå nya grupper. Den nya regeringens och Sverigedemokraternas budget med kraftigt minskade anslag till kulturskolan, kommer ytterligare att försvåra situationen för Sveriges kulturskolor.

I övriga Norden finns lagstadgade krav på att erbjuda kulturskolor och med detta krav följer ett statligt stöd. Bara i Sverige saknas en sådan statlig reglering. I och med att kulturskolan har stor betydelse inte bara för enskilda barn och unga, utan också för bildningen i samhället, utgör kulturskolans verksamhet en nationell angelägenhet. Att lagstadga kulturskolan bör därför prioriteras.

Värna och stärk det statliga kulturskolestödet

Miljöpartiet har alltid prioriterat ungas kultur. I regering införde vi ett nationellt mål för den kommunala kulturskolan i syfte att tydliggöra de stora värden som finns i kulturskolan, vilka staten genom sina insatser kan bidra till att bevara och utveckla. Det nationella målet syftar bland annat till att skapa bättre förutsättningar för den kommunala kulturskolan att nå fler barn och unga. Miljöpartiet inrättade ett nationellt kulturskolecentrum, satsade på utbildning av kulturskolelärare samt inrättade ett nationellt kulturskolestöd som huvudsakligen legat på 100 miljoner kronor per år men som vi höjde till 200 miljoner kronor 2021–2022. Med den förstärkningen kunde kulturskolan bredda och fördjupa sitt utbud och därmed få möjlighet att nå fler unga. Mellan 60 och 70 procent av kulturskolorna menade att elevantalet ökade med hjälp av stödet, där bland annat uppsökande verksamhet är en vanlig metod för kulturskolorna att nå nya målgrupper. Till exempel kunde kulturskolorna locka fler elever från områden med

inget eller lågt deltagande i kulturskolorna, barn med funktionsnedsättningar, nyanlända och tonåringar.

Nu finns en rad statliga åtgärder med syftet att stötta kommunerna i deras kulturskoleverksamhet. Men reformen har inte varit utan motstånd – när Moderaterna och Kristdemokraterna med stöd av Sverigedemokraterna fick bestämma statens budget inför 2019 tog de bort hela statens stöd till kulturskolorna. I budgeten för 2023 valde regeringen att inte förlänga kulturskolebidraget på den högre nivån och detsamma gäller för 2024. Detta viktiga och uppskattade stöd behöver istället förstärkas och permanentas för bättre långsiktiga förutsättningar för landets kulturskolor.

Vi ser att det krävs fortsatta insatser för att främja kulturskolan. Det krävs utökade initiativ för att nå nya grupper som kanske inte annars skulle söka sig till kulturskolan samt satsningar på verksamheter i glesbygd. Även talangutveckling och samverkan mellan flera kommuner är områden som kan utvecklas ytterligare. Efter pandemin och nu när vi går in i en lågkonjunktur där kommunernas ekonomi förutses bli svårare, är det av största vikt med en offensiv nationell kulturskolepolitik. Politiken måste stödja alla barns möjlighet att både upptäcka och utveckla sin kreativitet och se till att kulturskolan verkligen ska finnas för alla barn, i hela landet. Som ett nästa steg vill vi stärka och permanenta det nationella stödet till kulturskolan samt se över riktlinjerna för stödet så att det utformas på bästa sätt för att mer långsiktigt kunna stötta landets kulturskoleverksamhet. Att permanenta stödet var också ett förslag som utredningen Från kris till kraft – Återstart för kulturen (SOU 2021:77) presenterade förra året. Utredningen ansåg även att regeringen borde tillsätta en utredning för att undersöka hur statliga insatser kan främja en jämlik tillgång till kulturskoleverksamhet i hela landet. På grund av de hinder som idag finns för utbytet mellan skolan och kulturskolan, föreslog utredningen också att Skolverket ges i uppdrag att främja samarbete mellan skolväsendet och kulturaktörer.

Kulturskolan ska ge möjlighet att satsa på sitt skapande

Ytterligare en viktig funktion som kulturskolan har är att utgöra en språngbräda och utvecklingstrappa för alla de barn och unga som vill satsa mer på sitt skapande och kan tänka sig en professionell framtid inom kulturområdet. Kulturskolan är, tillsammans med de estetiska programmen på gymnasiet och folkbildningens kursverksamhet, fundamental för möjligheten att senare söka till högre kulturutbildning. Kulturskolan måste ges förutsättningar både att klara av sitt bredduppdrag, att nå alla barn och unga, och att kunna ge talanger och de som vill satsa på sitt instrument, sin sång, sitt skådespelande eller sitt filmskapande goda förutsättningar för det. Exempelvis har regional samverkan möjliggjort olika typer av spetsverksamhet. Detta bör regeringen uppmärksamma och se över om det går att främja ytterligare genom nationella insatser.

Fler läsfrämjande insatser

Läsförmågan är helt avgörande för möjligheten att orientera sig i samhället. Det är nyckeln till lärande, arbete och utveckling genom hela livet. En väl utvecklad läsförmåga är den viktigaste basfärdigheten för att leva i vårt samhälle.

Miljöpartiet har bidragit till arbetet med att öka läsförmågan bland annat genom ökade läsfrämjande insatser i skolan och utredningen om bemannade skolbibliotek.

Biblioteksväsendet har utvecklats och fått mera resurser samtidigt som satsningar som Hela Sverige läser med barnen och Bokstart har startats och utvecklats.

För ett fortsatt arbete för ökad läsförmåga krävs att ambitionerna skruvas upp ytterligare. Skolan och biblioteken har en nyckelroll. Läsförbättringsinsatser ska utvecklas både inom ramen för skolan och inom kulturområdet. Inom kulturpolitiken handlar det bland annat om att ge Statens kulturråd möjlighet att utveckla sitt arbete, stötta läsrörelsen för långsiktiga insatser i hela landet, behålla Läsförbättringsbyråns insatser i socioekonomiskt utsatta områden (exempelvis genom Läsförbättringsinstitutet), stötta folkbiblioteken så att de kan finnas närvarande i skolan och i hela landet nära människor samt värna folkbildningen i hela landet.

Återinför estetiska ämnen på alla gymnasieprogram och ge estetiska kunskaper större plats i alla delar av utbildningskedjan

Miljöpartiet har under många år arbetat för att kulturen ska få en stark roll i skolan. Undervisning med inslag av estetik och kreativitet kan förbättra inlärning och förmåga till kritiskt tänkande. Det är viktigt att även elever som kommer från studieovana hem får tillfälle att lära känna estetiska ämnen, och därför är det nödvändigt att detta ämne är obligatoriskt. Undervisning i estetiska ämnen kan även bidra till att elever mår bättre, minskar stress och att de får en mer positiv inställning till skola och lärande.

Konst och kultur är inte ytlig smyckning eller enkel förströelse. Det är vägar för att förstå världen, att kunna arbeta kreativt och nyskapande med avancerade processer. Det vi lär oss i de estetiska ämnena hjälper lärandet i stort. Miljöpartiet vill ge estetiska kunskaper större plats i utbildningen, från förskola till högre utbildning och folkbildning. Vi backar inte på vårt krav om att estetiska ämnen ska återinföras på samtliga nationella gymnasieprogram. Mer om kultur i skolan finns i vår utbildningspolitiska motion.

Nationell scenkonststatistik för barn och unga

I de kulturpolitiska målen fastslås att kulturpolitiken ska ”särskilt uppmärksamma barn och ungas rätt till kultur”. Assitej Sverige presenterar i sin kulturpolitiska rapport från 2022 en undersökning av barn och ungas tillgång till scenkonst i skolan. Rapportens syfte är att bidra med förslag och lösningar för att råda bot på den ojämlika tillgången till scenkonst för barn och unga i skolan, och därigenom säkra alla barns lika rätt. För precis som var känt innan rapporten presenterades, är tillgången på scenkonst bland barn och unga ojämlik. Assitejs rapport visar också att en fjärdedel av kommunerna inte kan visa, eller vill, att grundskoleeleverna får ta del av en enda scenkonstföreställning under skoltiden. Organisationen mellan stat, regioner och kommuner är rörig och statistiken bristfällig. Samtidigt har Norge och Danmark fungerande system med hög måluppfyllelse där kontinuerlig statistik förs.

Assitej pekar på avsaknaden av samlad nationell statistik för scenkonstupplevelser för barn och unga och föreslår att en sådan statistik tar form. För Miljöpartiet är det viktigt med nationell statistik inom kulturområdet och vi har tidigare verkat för att stärka den inom bland annat filmen. Statistik inom scenkonst behöver stärkas och vi vill gärna verka för det.

Stärk kultur och musik på förskolläraryrket

Idag sjungs och spelas mycket mindre på landets förskolor. Vi vill vända den trenden genom stärkta inslag på förskolläraryrket kring kultur och musik.

Värna Unga Klara

Barn- och ungdomskultur är en viktig fråga för Miljöpartiet, och vi har nått goda resultat under mandatperioden. Inrättandet av Unga Klara är ett exempel. Sverigedemokraterna har flera förslag på det kulturpolitiska området som kan uppfattas som radikala. Det handlar bland annat om att avskaffa Sveriges nationalscen för barn och unga, Unga Klara i Stockholm. Vi värnar Unga Klara och förordar att regeringen tydligt ställer sig bakom vikten av scenkonst av högsta kvalitet och betonar Unga Klaras vikt för barn- och ungdomskulturen i Sverige.

Vi behöver mer konst och kreativitet i samhället – inte mindre. Detta gäller särskilt unga, som i sin start i livet behöver få pröva på konst och kultur i olika former och möjlighet att utveckla sitt eget skapande. Estetiken ger unga en positiv bas för hela livet och skapar en stimulerande ram att möta livets utmaningar med.

Amanda Lind (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jacob Risberg (MP)

Annika Hirvonen (MP)